

ležno polje, priboriti učiteljstvu to, kar mu gre in kar mu je država dolžna. Tu, gospoda — če imate res sree in ne le publice za šolstvo — tu povzdignite svoj glas — in svet in učiteljstvo vam bo hvaležno. Tu skrbite, da se §§ postav izpolnujejo. Priznanja na papirju ne napolnijo želodeca. Kdo bode zahteval, da naj nezadovoljen in lačen delavec vestno opravlja svoje delo? Kdo, da naj ljubi mater, ki mu kruha ne da, če tudi ga ima v izobilju? Kako naj hvalimo tiste, ki nas puste stradati, tiste, ki imajo za nas le skope, nikdar pa božajoče in darežljive roke! Od idealov se ne živi in se ni živelo. Če se je kdaj živelo, so oni časi minuli. Mi nočemo umreti s klicem: „Morituri te salutant“. Mi hočemo živeti s klicem: „Bog Te živi, dobra majka, država naša“. In da se bode to zgodilo, da pride učiteljstvo do tega, kar mu po božjih in človeških postavah gre — v to so poklicani vsi merodajni faktorji. Vsi zastopniki ljudstva morajo delati na to, da država prispeva k stroškom ljudskega šolstva in sicer toliko, da bo učiteljstvo vsaj tako plačano kakor državno uradništvo zadnjih treh činovnih razredov. Miru in blagostanja ne vzdržujejo kanoni, mir vzdržuje omikano in izobraženo ljudstvo, a to izhaja iz šol. Pod oljkovo senco je več miru, sreče in blagostanja, nego — v senci bajonetov.

Dopisi.

Kranjsko.

Izpod-ških planin. G. urednik! Čudom se čudite gotovo že, ker tako molčim. A imel sem vzroka tudi dovolj, molčati — kajti v najnovjšem času sem stopil v pismeni dogovor z znanim vremenskim Falbom — a samo pod tem pogojem, da mi sporoča sproti, kedaj da nastopijo kritični dnevi za slovensko učiteljstvo sploh. — Mož je jako postrežljiv in v resnici dober prerok. Kar sem ga vprašal še do sedaj, vse mi je sporočil — seve, da za prihodnost — in glejte, čudovito se vse vjema. Naj Vam, g. urednik, podam le glavne točke njegovega kritičnega kalendra. Seveda pripomniti moram le to, da se ona „prerokovalna pratika“ ne nanaša na dneve, temveč le na dejstva. In tako mi je Falb označil kakor kritične dneve prve vrste sledeče čase: 1. Dan, ko dobi kranjsko učiteljstvo ugodno (?) rešitev svoje ravnokar vložene prošnje na deželni zbor za izboljšanje svojega gmotnega položaja. — Falb je omenil, da bode imela ta rešitev tak vspeh za kranjsko učiteljstvo, da bo moral potresni komite ljubljanskega mesta takoj stopiti zopet v akcijo ter nabirati potrebne vsote, da se bo zamašilo vsaj do prihodnjega zasedanja usta — nikdar sitemu učiteljstvu. — 2. Dan, ko dobi slovensko — ne! kranjsko! — učiteljstvo od po svoji večini — menda liberalni — tvarjajočega dežel. šol. sveta javno kvalifikacijo. 3. Dan, ko bo za ljudsko šolstvo tako vneti deželni šolski svet predlagal dežel. zboru, da spremeni slednji postavo o delovanju krajnih šolskih svetov v tem smislu, da bodo imeli krajni šolski sveti le administrativne stvari v svojem delokrogu, a kakor prva inštanca za personalne zadeve bodi c. kr. okraj. šol. svet.

Kakor kritične dneve druge vrste pa je Falb označil sledeče dneve: 1. Dan, ko bodo vsi kranjski c. kr. okraj. šol. nadzorniki prišli do prepričanja, da se morajo — ako bočejo biti kakor zvezde vodnice slovenskega učiteljstva, ne pa samo živi „pisalni stroji“ — v toliko ponižati, da prično zahajati k raznim zborovanjem okrajnih društev, kakor tudi k

„zaveznemu“ zborovanju — imeti pri takih prilikah znanstvena predavanja etc.; da morejo kot taki prijeti pero ter s svojimi dušnimi proizvodi polniti predala nikdar sitega „Popotnika“ in „Učit. Tovariša“. — 2. Dan, ko bodo vsi slovenski učitelji-organisti na klin obesili „orglarijo“. — 3. Dan, ko bodo „Slomškarji in Slomškarice“ prišle do prepričanja, da so bili nazori o šolstvu raj. Slomška bistveno različni od sedaj živečih Slomškarjev.

Kakor dneve tretje kritične vrste je pa zaznamoval stari Falb sledeče: 1. Dan, ko se bodo vse učiteljice in učitelji naročili na „Popotnika“, „Učit. Tovariša“ in vpisali v „Šolsko Matico“. — 2. Dan, ko bodo vsi nadučitelji in pa učitelji-voditelji prišli do spoznanja, da niso nikakor slepo orodje posameznih predsednikov kraj. šol. svetov. — 3. Dan, ko bode šolstvo in učiteljstvo prišlo v ono veljavo, kakršno imajo razni uradi in uradniki — bodisi potem že c. kr. ali pa brez tega priveska.

G. urednik! Imam pa jedno prav lepo prošnjo „do Vas“. Ker se gotovo živo zanimam za ta prerokovanja, prosim Vas, imejte le kritične dneve v evidenci — ter mi od slučaja do slučaja poročajte — kajti moja malenkost se ne utegne s tako bagateljnimi stvarmi pečati — namenil sem se preiskovati, če imamo tudi mi Slovenci kake „Wreznice“. Kadar jih zasledim, Vam pa prav gotovo poročam; le radoveden sem, ali zasledim kakega. Vas prav cifrasto pozdravlja do prihodnjega kritičnega dneva Vaš stari
Radovednež.

Izza kranjsko-štajerske meje. († Gregor Koželj.)

Ko sem se v nedeljo, dne 1. t. m. proti večeru poslovil od navidez popolnoma zdravega tovariša gosp. Gregorja Koželja, učitelja v Št. Gotardu in je ta pri slovesu izustil besede: „No, sedaj se zopet z lepa ne vidiva“ — nisem mislil, da se bodo njegove besede izpolnile v tako obilni meri, kajti že dva dni pozneje dobim tužno obvestilo, da so ga v torek ob 1 uri popoldne položili na mrtvaški oder. Umril je nagloma vsled srčne kapi.

Pokojni Koželj porojen je bil v Tunjicah l. 1837. Učitelj je postal l. 1862. Služboval je nekaj let v svojem rojstnem kraju, zadnjih 28 let pa v Št. Gotardu. Koliko bridkih ur, truda in trpljenja v tej dolgi vrsti let! Službovati 40 let na težavni jednorazrednici in preživljati s tako bornimi dohodki, kakršne je imel kranjski učitelj še pred malo leti, obilo družino, pokojnik zapustil je namreč 13 otrok, ni lahka stvar, posebno ako se pomisli, da je vse otroke vestno odgojeval in vseh osem sinov pustil v Ljubljani šolati. Od teh jih je pet dobro preskrbljenih, le za tri je moral skrbeti še on. To je tudi vzrok, da ni vstopil, dasi že več let bolj bolehen, v stalni pokoj. Letos, sv. treh kraljev dan, ko so ga vsled bolečin v nogi morali, malo da ne, nesti iz cerkve, rekel mi je: „Zakaj nas starih, ko smo pokoja tako potrebni, ne vpo-koje? Jaz storil bi to takoj sam, le radi mlajših sinov potrpe bom še kako leto“. Te besede je izustil tudi zadnje nedeljo, iz česar se da sklepati, kako težko je opravljal svoj posel, a se je žrtvoval le z ozirom na svojo rodbino. In kako ga je ljubila i ta! Presunljivo je bilo gledati njegove otroke, ki so prihitali, da se zadnjikrat poslove od ljubega očeta, z Dunaja, iz Celovca, Ljubljane in drugih krajev. Izostala je le na Dunaju omožena hči radi družinskih razmer in v Dalmaciji pri vojakihi bivajoči sin. — Kako priljubljen je bil pokojnik povsod, kazal je njegov pogreb. Vdeležila se ga je razen sorodnikov, šolska mladež čemšeniška in št. gotarska, velika množica faranov, tako, da je bila prostorna cerkev natlačeno polna, nekaj njegovih učencev, ki so prihitali od

drugod, 12 tovarišev in sicer 5 iz vranskega, 3 iz litijskega in le 4 iz kamniškega okraja!

Ko so združeni moravški in vranski pevci odpeli, poslovil se je v lepih besedah od njega gosp. Toman in jela padati prst na njegove rakeve, ni bilo videti oči brez solza. — Ti pa, dragi Grega, ki si bil nam vedno zvest tovariš in drag prijatelj, vzor nevpogljivega značaja, vzor skrbnega očeta in ljubečega soproga, vzor vestnega učitelja, saj vstrajal si pri vsej bolehnosti do zadnjega trenutka v težavni službi in sredi svojega poklica — v šoli, izdihnil blago svojo dušo, uživaj plačilo za svoj trud gori nad zvezdami! Tvoj spomin živel bode med nami! —ar.

Štajersko.

Od sv. Lenarta v Slov. Goricah. Pri nas, pa tudi drugod vodijo občno mnenje politični listi. Oni naj bi bili odsev ljudskih misli, a žalibog, narobe je. Po navadi je le par oseb, mnogokrat tudi samo ena, ki vodi obče mnenje po svojem političnem listu. Druga napaka političnih listov je pa ta, da so prisiljeni sprejemati poročila, kakoršna se jim dajo; oni se ne morejo prepričati o njihovi resničnosti. Ta dva momenta dajeta političnim listom isto moč, po kateri so storili že toliko hudega ali pa tudi dobrega. Na tem mestu hočem izpregovoriti par besedi o političnih razmerah tam nekje na Spodnjem Štajerskem, ki so se pa slikale v časopisih (dveh) povse napačnih barvah. Tega ne bi storil, ako ne bi bile dve osebi sodelujoče, ki sta tudi pri našem stanu. Tudi nisem hotel poslati popravka v ona dva lista, ker je isti pri obstoječih postavah itak le malega pomena.

Cenjenim čitateljem „Učiteljskega Tovariša“ so gotovo znani dopisi v nekaterih številkah meseca aprila v „Domovini“ in v „Gospodarju“ iz Gornje Polskave pri Pragerskem. Pisali so se ti dopisi povodom volitve novega občinskega odbora in novega župana. V njih se govori tudi o „narodnem nadučitelju“ in njegovem učitelju, da sta volila z nemčurji. Seveda se iz dotičnih dopisov kaj drugega povzeti ne more, ker niso slikali resnice. Stvar pa je takale: Prej je bil občinski zastop v rokah Nemcev. Pred tremi leti pa so zmagali Slovenci. To so bili Slovenci samo po imenu; zdaj pri teh volitvah se je šele izcimilo, kaj so pravzaprav bili. Uradovalo se je samo nemški, ali to vam je bila nemščina, da se Bogu usmili. Pred dobrim letom je prinesel „Gospodar“ en takšen vzgled. Od tega občinskega zastopa so bili pri krajnem šolskem svetu tudi udje; tudi ti so v prav lepih barvah pokazali, kakšni prijatelji šole so. Ne morem tukaj vseh bojev opisati, ki jih je imel g. nadučitelj z renitentnimi udi kr. šol. sveta, ne morem popolnoma z vsemi podatki narisati njihovega sovraštva do šole, učiteljstva in napredka. Kako se je moral g. nadučitelj mučiti, da je kakšen krajcar izsilil iz občinske blagajne, kaj je moral poslušati od „Slovencev“ kedar je hotel kaj pridobiti za napredek ljudske šole na Gornji Polskavi, ki ni ne ena izmed najzadnjih, to vedo najbolje štiri stene, a te so neme. Prišlo je tako daleč, da se je prejšnjemu renitentnemu načelniku kr. šol. sveta naložila kazen 50 gld. Ta je potem odstopil, ko je videl, da ne more šole in učiteljstva ugonobiti. (Ta je bil obenem tudi tisti „Slovenec“ župan!) Na njegovo mesto je prišel mož, ki je popolnoma po njegovem tiru sledil. Tudi temu se je radi neizprososti do šole grozilo s kaznijo. Do zadnjega časa (dokler so bili Nemci), je imel učitelj drva in stanovanje. Zdaj so mu pa oboje vzeli. Radi tega je kompetiral učitelj dalje in tudi drugo mesto dobil. Pri seji jim je g. nadučitelj razložil, da

bodo sedaj težko dobili novo moško učno moč. A kaj so odgovorili ti „Slovenci“ in prijatelji „napredka“! „Kaj pa je treba toliko učiteljev, naj bota samo dva ali eden.“ Živijo zavedni „Slovenci“!

Bližale so se občinske volitve. Naredili sta se dve stranki; prva, ki bi bila rada imela župana na Selah (bližnji vasi), druga, ki bi ga bila rada imela na Gornji Polskavi; prva kmetska, druga obrtna, prva klerikalna, druga napredna. Kakor je pri predzadnji volitvi igrala narodnost veliko nlogo, tako so bili zdaj čisto drugi motivi, ki so povzročili dve stranki. Bili so po narodnosti in po mišljenju pri prvi in pri drugi stranki Slovenci in Nemci. Udje občinskega zastopa, ki so bili enakega mišljenja s krajnim šolskim svetom, ki je bil tako šoli prijazen, da bi najrajši vse skupaj v žlici vode potopil, bili so pri prvi stranki. G. nadučitelj in učitelj nista imela nobenega vzroka, dolgo se pomišljevati, za katero stranko naj delujeta. Za prvo!!! Vrane bi se bile jima lahko smejale, ako bi bila to storila. Vsak, kdor ima le količkaj nagujenosti do napredka ljudske šole, vsak pravim, bi bil ž njima brez pomisleka deloval za drugo stranko. A onadva nista drugega storila, kakor da sta šla volit, samo volit, za drugo stranko, ki je šoli prijazna. Storila sta torej še premalo. In zdaj, oj groza! Upala sta si to storiti!! Padale so debele batine (ki pa niso nič bolele, bodite uverjeni, g. dopisnik, vi „zrel politik“), padale so debele batine po njiju v „Gospodarju“ in „Domovini“, češ, izdala sta svoj narod črna efijalta!! Uj, uj, kako nazarensko bi bilo lepo, ko bi bila prikobacala k vam na volišče, kaj ne! Morebiti bi bili naju milostno sprejeli, da bi bila vas volila: to se pa pravi: spletati sam sebi bič, s katerim je potem tepen kdo. Tako gorostastno neumno pa še vendar ni slovensko zavedno učiteljstvo.

Tako je bilo, take so razmere do pičice. In zdaj pa prime v roke pero mlado človeče, v mislih, da je on „zrel“, a g. nadučitelj pa „nezrel“ politik, pa laže, laže, zavija in kvanta pa „Gospodarju“ in „Domovini“, da se človeku kar gnusi. Zakaj je neki to storil? Ali se mu štejejo po člankih, ki jih spiše v časopise, tisti krajcarji, ki jih dobiva za podporo od narodnih društev, da more svoje študije končati? Ako je to, svetujem mu, naj drugič piše članke, ki bodo slikali resnico, in da bode tako koristil res tudi slovenski stvari, a ne samo svojemu žepu.

Srbija.

Razno. Dragi gospodine uredniče!

Več je prošlo dosta vremena kako Vam se ne javih. Očekivao sam sankeiju projektovanog i u narodnoj skupštini primljenog zakona o narodnim (ljudskim) školama. Na žalost, ta je stvar već propala i ovo moje pismo ima svrhu, da Vas izvesti, da su nade našeg učiteljstva za ovu godinu propale. Inicijativom poslanika donela je naša skupština zakon o narodnim školama, koji je u glavnome odgovorio pravednim očekivanjima nas srpskih učitelja, i koji je obećavao, da naše narodno školovanje pomogne i unapredi. Taj skupštinski projekat morao je proći kroz senat (gornji dom) pa tek posle dobije sankeiju krune i onda postane zakon. Kod nas, na žalost, kao da postoji neki potajni antagonizam između ova dva zakonodavna faktora naša, i po zlom udesu morali smo baš mi učitelji osetiti i poneti zle posledice njegove. Senat je skupštinski projekat tako jako modifikovao, da ga skupština nikako nije mogla prihvatiti. Tako je ovaj zakonski projekat odložen i mi ostavljeni da i dalje, ko zna dokle, očekujemo,

nadasmo se i, svakojako, ostajemo i dalje sa neispunjenim nadama i prevarenim očekivanjima. Moram da napomenem da je i Kraljevska Vlada, od koje smo očekivali podpore i predusretljivosti, bila proti poboljšanja našeg položaja.

Provizorijum u prosvetu, o kome sam Vam pisao, koji bio a nas nastao ostupanjem sa ministarskog položaja ministra prosvete g. Kovačevića, prekinut je. Najnovijom rekonstrukcijom kabineta g. Vujićevog postavljen za ministra prosvete g. Drag. Stamenković, dosadanji ministar pravde i zastupnik ministra prosvete. G. Stamenković bio je ranije advokat, sudski i policijski uradnik, pa je sad došao na mesto šefa prosvete u Srbiji. Prilikom pretresa pomenutog projekta zakona o narodnim školama držao je g. Stamenković u senatu, kao zastupnik ministra prosvete, dokumentiran govor — protivu poboljšanja učiteljskog položaja u Srbiji. Tim svojim govorom uverio nas je g. ministar da se mi učitelji nemamo čemu od njega nadati.

Pre nekoliko dana sankcioniran je zakon o srednjim školama (izmene). Ovim izmenama dobila je dosta i škola (gimnazije) i nastavnici. Ukinuta je upisnina (za svako dete pri upisu plaćala se taksa pored školarine) smanjena u pola školarina, proširena prava prof. saveta, ujemčena i zaštićena individualna sloboda nastavnika, materijalni položaj njihov u nekoliko popravljen. Prema ovim izmenama osnovna je plata profesora 2400 franaka ona se povišava sa po 600 fr. posle 4 god. dok ne dostigne maksimum od 6000 fr. Direktori (vođitelji) gimnazija (koje imaju 8 razr.) postavljaju se sa platom od 5000, 6000 i 7000 fr. na godinu. Kad profesor navršši 30 god. stavlja se u pensiju (pokoju) sa onoliko pensije koliko je bila njegova poslednja plata. (U „Popotnik-u“ je objavljeno da je profesorima određeno 35 god. za punu pensiju, Senat je to izmenny i sad je ovako).

Mi smo srdačno pozdravili sankcioniranje ovih izmena zakonskih, koliko zbog popravke materijalnog i ličnog položaja naših profesora (pre su i suviše bili pod kontrolom direktora) toliko i stoga što je njima uvećan broj gimnazija u nas, te ćemo, pored ostalih, i mi učitelji lakše doći do mogućnosti da svoju decu školujemo.

„Kolo“ Beogradski književni list referuje često o književnim pojavama u Vas. U poslednjim svojim brojevima ima prikaze najnovijih radova vaših književnika: Cankara, Finžgara i Kvedrove.

Ima poviše učitelja u Srbiji, koji vladaju nemačkim ili francuskim jezikom. Oni i primaju i čitaju po kakov list na tim jezicima. Među tim malo nas je, a tako je bez sumnje i kod Vas, koji čitamo i primamo po koji slovenski list. Pored „Tovariš-a“ i „Popotnik-a“ ja redovno čitam i „Slovenski Učitelj“. U jednom od ranijih brojeva „Slov. Učit.“ izašao je i jedan pokušaj pod nadpisom „Junak“. Mene je osobito neprijatno dirnulo, kad sam u tom napisu našao na tem mestu sa svim bez potrebe i bez imalo takta i pažnje upotrebljen izraz: „To vprašanje je postalo hipoma pereče, gotovo bolj, kakor je sedaj v Srbiji vprašanje prestolonasledstva.“ (Letnik III. št. 4.). Pisac „Junak-a“ poznaje vprašanje o prestolonasledstvu u Srbiji iz jevrejskih i mađarskih novina, koje su stalno prema nama neraspoložene. Medjutim za nas u Srbiji nije ovo pitanje još „pereče“, i ako ga kad ustreba rešavati, neće nam za to trebati saveti naših neprijatelja.

Pisac „Junak-a“ ima, bez sumnje, lepo mišljenje o ovome svome literalnom poslu, ali ga ja potpuno mogu uveriti: da njegov „Junak“ pomenutim rečenicama nije ništa u svojoj vrednosti dobio.

Direkcija naših državnih železnica dozvoljava besplatnu vožnju za ekskuzije učenika i nastavnika narodnih škola po otačbini. Koristeći se ovom doista korisnom koncesijom ja ću sa mojim učenicima 1 juna (po st. kal.) otputovati do Beograda, pa se možda i otuda javiti cenjenom „Tovariš-u“.

Uveren, da ćete oprostiti mome dosta dugom pauziranju ja Vam šaljem srdačne pozdrave i obećanje, da ću se od sad počeoće javljati.

M.

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo ljubljanske okolice je imelo dne 5. junija prav lep dan. Vršilo se je ta dan društveno glavno zborovanje, katerega se je udeležilo 60 učiteljev in učiteljic. Privlačna sila te ogromne udeležbe je bilo predavanje g. učitelja A. Lenarčiča „O formalnih stopnjah pri pouku“. To je najboljši dokaz, kako hrepeni učitelstvo ljubljanske okolice po napredku in izboljšanju šolstva tega okraja. Učitelstvo predobro ve, da je uzorno urejeno šolstvo prva in tudi edina pot, rešiti ljudstvo ljubljanske okolice iz klerikalnih rok.

Ko g. predsednik J. Gregorin vse prisotne prisrečno pozdravi ter izrazi svoje veselje nad toliko vdeležbo, dá besedo g. učitelju Lenarčiču, ki je v splošno zadovoljnost rešil svojo nalogo. Za njim je poročal g. tajnik Fr. Lavtižar tako-le:

Slavni občni zbor: Lanski zadnji občni zbor našega društva se je vršil dne 4. julija 1901 na Vrhniki, pri kateri priliki odkril se je tudi spomenik, ki ga je dalo postaviti naše društvo rajni kolegini gdč. Ivani Vidičevi. Pri tem občnem zboru volil se je za tekoče upravno leto nov odbor, ki se je konstituiral tako-le: Predsednik: Jos. Gregorin, podpredsednik: A. Javoršek, tajnik: Fr. Lavtižar, blagajnik: Fr. Ks. Trošt, pevovodja: Jos. Petrič, namestnica tajnika: gdč. A. Pour, odbornik: Fr. Papler.

Odbor je imel tekom upravnega leta le 1 sejo. Izmed raznih predlogov in sklepov omenjam najvažnejša.

Poslala se je prošnja naslovljena na vis. dež. zbor v Ljubljani za zvišanje naših plač in pripoznanje nekaj družih opravičenih zahtev „Slov. učit. društvu“ v Ljubljani, kar so glede na enotno postopanje storila tudi druga okrajna učit. društva. „Slov. učit. društvo“ v Ljubljani je na podlagi teh prošenj sestavilo precej obširno in dobro utemeljeno prošnjo, oziroma spomenico, ki jo je ponatisnil tudi predzadnji „Učit. Tovariš“ in katera se je poslala slavnemu deželnemu zboru Kranjskemu, ki bo — kakor se čuje — v prihodnjem zasedanju o njej sklepal in jej — upajmo — vsaj v nekaterih točkah gotovo ugodil. — Po vsej Sloveniji se je začelo tekom leta mogočno gibanje za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani. Tudi slovensko učitelstvo ve ceniti pomen vseučilišča za narod slovenski. Zato poslala se je tudi v imenu našega društva prošnja za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani za državni zbor na Dunaju v roke g. državnemu poslancu doktoru Tavčarju.

Mnogo sličnih in enakih prošenj je letos „romalo“ na Dunaj, upajmo, da ne zaman!

Naše društvo šteje 53 pravih in dva podporna člana, to sta gg. c. kraj. šol. nadzornik Vil. Zupančič in vrhniški župan Gabrijel Jelovšek.

Ker nas je pa v okraju čez 60 učiteljskih oseb, kaže se, da je še nekaj kolegij in kolegov, ki se ogibajo svojega stanovskega društva. Upajmo, da bomo pri prihodnjem občnem zboru lahko rekli: Vsi so prišli! Nikogar ne manjka!

Jako malo imamo podpornih članov. In vendar mislim, da se dobi v nekaterih krajih ljubljanske okolice še nekaj mož, ki so prijatelji šole in učiteljstva. Skušajmo torej —